

Spis treści

Od zespołu redakcyjnego	5
Bogusława Bek-Gaik – <i>Prezentacja innych dochodów całkowitych w sprawozdaniach finansowych wybranych spółek publicznych w Polsce w latach 2009–2011</i> – <i>Presentation of other comprehensive income in the financial statements of selected public companies in Poland in 2009–2011</i>	7
Anna Bieniasz, Zbigniew Gołaś, Aleksandra Łuczak – <i>Zastosowanie metody TOPSIS do oceny kondycji finansowej gmin w Polsce w 2010 roku</i> – <i>Application of TOPSIS method to evaluate the financial condition of communes in Poland in 2010</i>	25
Mieczysław Dobija – <i>Fundamentalne zasady leżące u podstaw nauki rachunkowości</i> – <i>Fundamental laws underlying the theory of accounting</i>	43
Alicja Mazur – <i>Na drodze do internacjonalizacji niemieckiego prawa bilansowego</i> – <i>Towards internationalization of German accounting law</i>	63
Paweł Pawlak – <i>Możliwości wykorzystywania internetu oraz intranetu w procesie budżetowania operacyjnego</i> – <i>The possibilities of using the internet and intranet in the operational budgeting process</i>	77
Andrzej Krystian Piosik, Lucyna Poniatońska – <i>Determinants of upward revaluations of property, plant and equipment while adopting IFRS for the first time. Evidence from Poland</i> – <i>Determinanty aktualizacji zwiększającej wartość rzeczowych aktywów trwałych przy zastosowaniu MSSF po raz pierwszy. Wyniki badań z Polski ..</i>	105
Janusz L. Wywiół – <i>O optymalizacji rozmiaru próby warstwowej w badaniu wiarygodności sprawozdań</i> – <i>On optimization of stratified sample size for substantive audit procedure ...</i>	129
Ewelina Zarzycka – <i>Wykorzystanie teorii instytucjonalnej w badaniach z zakresu rachunkowości zarządczej</i> – <i>Institutional theory and its application in management accounting research</i>	141

Z historii rachunkowości

Aleksandra Banaszekiewicz – <i>Zasady inwentaryzowania i bilansowania w dwudziestoleciu międzywojennym w Polsce – zarys problemu</i> – <i>The balance sheet theory and regulations in Poland in the interwar period</i>	157
Konferencje naukowe w dziedzinie rachunkowości i finansów organizowane w 2013 r. przez szkoły wyższe w Polsce	175
Informacja dla autorów	179
Instructions for authors	187

Prezentacja innych dochodów całkowitych w sprawozdaniach finansowych wybranych spółek publicznych w Polsce w latach 2009–2011

Bogusława Bek-Gaik

Streszczenie

Inne całkowite dochody to nowa kategoria ekonomiczna, dopiero testowana w praktyce gospodarczej. Oczywisty wydaje się fakt zapotrzebowania na badanie aspektów praktycznych dotyczących prezentacji innych całkowitych dochodów w sprawozdaniu z dochodów całkowitych. Zasadniczym celem niniejszego artykułu jest zbadanie, jaką formę prezentacji innych całkowitych dochodów w sprawozdaniu z całkowitych dochodów wybrały polskie spółki giełdowe, jaka jest istotność wyniku całkowitego oraz średnia liczba pozycji ujawnianych w ramach innych zysków całkowitych przez badane spółki publiczne (struktura innych zysków całkowitych). Metodą badawczą zastosowaną w artykule były studia literaturowe, analiza regulacji dotyczących sprawozdania z całkowitych dochodów (głównie MSR 1) oraz analiza sprawozdań finansowych sporządzonych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej wybranych polskich spółek publicznych w latach 2009–2011. Wyniki badań wskazują, że w praktyce mamy do czynienia z indywidualnym podejściem do zasad prezentacji informacji o innych całkowitych dochodach. Niewątpliwą wadą takiego sposobu prezentacji jest brak możliwości porównywania poszczególnych kategorii sprawozdań między spółkami; analiza porównawcza jest pracochłonna i wymaga poszukiwania danych w wielu notach.

Summary

Presentation of other comprehensive income in the financial statements of selected public companies in Poland in 2009–2011

Other comprehensive income is a new economic category, being now tested in practice. It is necessary to investigate the practical aspects of presentation of other comprehensive income in the statement of comprehensive income. The main objective of this paper is to examine what form of presenting other comprehensive income in the statement of comprehensive income has been chosen by Polish listed companies, what is the relevance of comprehensive income and the average number of items presented in other comprehensive income by the surveyed public companies (the structure of other comprehensive income). The research method used in the article includes literature studies, analysis of regulations concerning statements of comprehensive income (mainly IAS 1) and analysis of financial statements prepared in accordance with International Financial Reporting Standards by selected Polish public companies for the years 2009–2011. The results show that in practice the presentation of information on other comprehensive income varies considerably between the companies, which creates difficulties in making comparative analysis; it is necessary to search for relevant data in multiple notes.

Zastosowanie metody TOPSIS do oceny kondycji finansowej gmin w Polsce w 2010 roku

Anna Bieniasz, Zbigniew Golaś, Aleksandra Łuczak

Streszczenie

Głównym celem artykułu jest ocena kondycji finansowej gmin w Polsce na podstawie danych z 2010 r. W pracy wykorzystano wskaźniki prezentowane przez Ministerstwo Finansów, które pozwalają na kompleksową ocenę wszystkich gmin w Polsce. Wskaźniki te zostały ujęte w trzech grupach wskaźników: budżetowych, na mieszkańca oraz zadłużenia i zdolności jego obsługi. W ocenie efektywności finansowej gmin zastosowano narzędzia analizy wskaźnikowej oraz metodę TOPSIS. Wyznaczone wartości cechy syntetycznej TOPSIS posłużyły do wyodrębnienia sześciu klas typologicznych obiektów. Ponadto dokonano charakterystyki kondycji finansowej gmin w układzie typów gmin (miejskie, wiejskie, miejsko-wiejskie). W analizie tej zastosowano również logit wielomianowy. Przeprowadzona ocena kondycji finansowej gmin, przy zastosowaniu miernika syntetycznego TOPSIS, pozwala stwierdzić, że gminy o bardzo niskiej i bardzo wysokiej kondycji finansowej stanowiły niewiele ponad 3% gmin ogółem. Najliczniej, bo w ponad 66%, były reprezentowane gminy o przeciętnym poziomie kondycji finansowej (średnim-niższym i średnim-wyższym). Średnia syntetyczna miara kondycji finansowej, w układzie typów gmin, nie różnicowała znacząco gmin, jednak wskazywała nieznacznie na najlepszą ocenę kondycji finansowej gmin wiejskich.

Summary

Application of TOPSIS method to evaluate the financial condition of communes in Poland in 2010

The main objective of this paper is to evaluate the financial condition of communes in Poland based on data from 2010. The ratios presented by the Ministry of Finance were used in the study. They allow for a comprehensive assessment of all the communes in Poland. These indicators were included in three groups: budget, per capita and debt. The evaluation of the financial condition of communes was carried out using the tools of financial ratio analysis and the TOPSIS method. The synthetic values set by TOPSIS method were used to identify six typological classes of objects. In addition, an analysis of the financial condition of communes by commune types (urban, rural, urban-rural) was performed, using multinomial logit. The evaluation of the financial condition of communes using a synthetic TOPSIS measure shows that communes with very low and very high financial condition account for about 3% of all the communes. Most numerous (66%) were the communes with medium levels of financial condition. Average synthetic measure of financial condition for commune types did not show significant differences, pointing only slightly to the best financial condition of rural communes.

Fundamentalne zasady leżące u podstaw nauki rachunkowości

Mieczysław Dobija

Streszczenie

Trzon artykułu stanowią epistemologiczne rozważania, których celem była identyfikacja fundamentalnych zasad leżących u podstaw rachunkowości. Te zasady to przede wszystkim dwa prawa termodynamiki, które pozwalają wyjaśnić naturę kapitału i wypracować jego model. Trzecia ważna zasada dotyczy minimalnego działania. Jest to prawo powszechnie obowiązujące w przyrodzie, które już dawno zostało rozpoznane jako ważne w rozważaniach ekonomicznych. Jest ono ostoją dla rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej. Oprócz zasad fundamentalnych w teorii kapitału i rachunku kapitału ludzkiego zatrudnionych pojawiła się stała ekonomiczna potencjalnego wzrostu. Ta stała jest także podstawą go-

dziwych wartości płac, stóp procentowych i dyskontowych. W ostatniej części artykułu jest mowa o analizach kapitału ludzkiego zatrudnionych, godziwych wynagrodzeniach i poszerzeniu o te zagadnienia sprawozdawczości finansowej.

Summary

Fundamental laws underlying the theory of accounting

The main part of the paper consists of epistemological considerations aimed at identification of the fundamental principles forming the basis of accounting theory. These fundamental principles are, first of all, the two laws of thermodynamics that are known as the laws that drive the Universe. They allow the nature of capital to be explained and the model of capital together with the constant of potential growth to be developed. The third fundamental law is the principle of least action. Its significance in the sciences and economics has long been recognized. Cost accounting and managerial accounting, too, are driven by the least action principle. Another element taken into account in accounting theory is the constant of the potential growth. It supports fair value theories as well for estimation of the growth rate. The last part of the paper discusses the question of widening the scope of financial reporting by including such aspects as human resource costing and fair compensation for employees.

Na drodze do internacjonalizacji niemieckiego prawa bilansowego

Alicja Mazur

Streszczenie

Do prawidłowego pojmowania procesu harmonizacji rachunkowości i formułowania opinii na temat słuszności jego przebiegu niezbędne jest spojrzenie na rozwój systemów rachunkowości z perspektywy historycznej. W niniejszym opracowaniu przedstawiono historię prawa bilansowego w Niemczech ze względu na istotny wkład tego państwa i jego przedstawicieli w rozwój tzw. kontynentalnego modelu rachunkowości. W trakcie studiów piśmiennictwa zagranicznego zastosowano metodę analizy, a na potrzeby formułowania wniosków końcowych metodę dedukcji i syntezy. Analiza ostatnich nowelizacji niemieckiego kodeksu handlowego pozwala dostrzec zmiany w kierunku rozwoju niemieckiego systemu rachunkowości z tradycyjnego modelu kontynentalnego na tzw. model mieszany.

Summary

Towards internationalization of German accounting law

For proper understanding of the harmonization process in accounting and for passing judgments about its rightness it is necessary to analyze the progress of the accounting systems from the historical point of view. This article presents the history of the accounting law in Germany with respect to the importance of this country and its representatives for the evolution of the continental accounting model. The research methods include analysis during foreign literature study, and deduction and synthesis for formulating the conclusions. Analysis of the latest amendments to the German commercial code shows a change in the direction of development of the German accounting system – from the traditional continental model towards the so-called mixed model.

Możliwości wykorzystywania internetu oraz intranetu w procesie budżetowania operacyjnego

Paweł Pawlak

Streszczenie

Budżetowanie operacyjne jest narzędziem stosowanym z powodzeniem od blisko stu lat. W ostatnim czasie nasiliła się jednak jego krytyka. Nieustanne, coraz mniej przewidywalne zmiany w otoczeniu, postępująca globalizacja oraz nasilająca się konkurencja sprawiają, że poszukiwane są nowe, coraz bardziej radykalne rozwiązania. Być może jednak wystarczy usprawnić funkcjonujący system sterowania przedsiębiorstwem, by uniknąć konieczności dokonywania drastycznych zmian polegających na odejściu od budżetowania. Pierwszym celem artykułu jest przedstawienie możliwości różnorodnego wykorzystania internetu oraz intranetu w procesie budżetowania operacyjnego. Cel drugi to udowodnienie za pomocą badań literaturowych oraz studium przypadku, że odpowiednie zastosowanie obu tych narzędzi może pozwolić na wyeliminowanie przynajmniej jednej z wad budżetowania operacyjnego. W pierwszej części artykułu przedstawiono podstawowe wady oraz zalety budżetowania operacyjnego, część druga dotyczy zastosowania internetu oraz intranetu w procesie budżetowania, część trzecia to opis *case study*.

Summary

The possibilities of using the internet and intranet in the operational budgeting process

Operational budgeting is a tool used successfully for nearly a hundred years. In recent times, however, one can observe escalating criticism of this tool. Constant, less predictable changes in the environment, increasing globalization and rising competition cause that new, more and more radical solutions are being sought. Perhaps it is sufficient to improve the functioning of enterprise control systems to avoid the need to make drastic changes, involving the disappearance of budgeting. The first objective of this paper is to present the diverse possibilities of using the internet and intranet in the operational budgeting process. The second aim is to prove by means of literature research and case study that the appropriate use of both these tools can help to eliminate at least one of the disadvantages of operational budgeting. The first part of the article presents main advantages and disadvantages of operational budgeting, the second part deals with the use of the internet and intranet in the budgeting process, and the third part is a description of the case study.

Determinants of upward revaluations of property, plant and equipment while adopting IFRS for the first time. Evidence from Poland

Andrzej Krystian Piosik, Lucyna Poniatowska

Summary

The objective of the paper is to analyze the determinants of the occurrence and magnitude of upward revaluations of property, plant and equipment while adopting IFRS first time. The determinants have been considered within the following three groups: capacity of upward revaluations, economic and performance factors, and managerial and reporting factors as well contracting and political costs. The empirical research was based on the simple random sample consisting of 82 reporting entities – companies listed on Warsaw Stock Exchange (WSE) in Poland during the period 2000–2010. Our research included univariate analysis, multivariate analysis, correlation analysis and regression analysis. The results show that two groups of dependent variables influence upward revaluations of property, plant and equipment while adopting IFRS first time but only capacity of the upward revaluations is correlated positively with occurrence and the magnitude of revaluations of property, plant and equipment. As far as economic and

performance factors are concerned, they are correlated positively with occurrence of upward revaluations but are negatively correlated with magnitude of revaluations. We have found no clear evidence that managerial and reporting factors influence the magnitude and occurrence of upward revaluation.

Streszczenie

Determinanty aktualizacji zwiększającej wartość rzeczowych aktywów trwałych przy zastosowaniu MSSF po raz pierwszy. Wyniki badań z Polski

Przedmiotem artykułu jest analiza determinantów występowania i wielkości aktualizacji zwiększającej wartość rzeczowych aktywów trwałych przy zastosowaniu MSSF po raz pierwszy. Determinanty były rozpatrywane w trzech następujących grupach: potencjał do aktualizacji wartości w górę, dokonania ekonomiczne, w tym finansowe (wyniki finansowe) oraz czynniki zarządcze i sprawozdawcze. Badania empiryczne były przeprowadzone na próbie wybranych losowo 82 spółek notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie w latach 2000–2010. Badania obejmowały analizę jednoczynnikową, wieloczynnikową, analizę korelacji i regresji. Wyniki badań wskazują, że dwie grupy zmiennych są skorelowane z aktualizacją rzeczowych aktywów trwałych w górę w związku z wdrażaniem MSSF, ale tylko potencjał do aktualizacji wartości w górę jest dodatnio skorelowany z wystąpieniem i zakresem (wielkością) aktualizacji wartości rzeczowych aktywów trwałych w górę. Dokonania ekonomiczne, w tym finansowe, są pozytywnie skorelowane z przeprowadzeniem aktualizacji powodującej wzrost wartości, ale przynajmniej w części negatywnie skorelowane z wielkością aktualizacji. Nie ma wyraźnych dowodów na to, że czynniki zarządcze i sprawozdawcze wpływają na wielkość i występowanie aktualizacji zwiększającej wartość.

O optymalizacji rozmiaru próby warstwowej w badaniu wiarygodności sprawozdań

Janusz L. Wywiał

Streszczenie

Głównym celem niniejszej pracy jest sformułowanie i rozwiązanie zadania optymalnego wyznaczania rozmiaru próby warstwowej losowanej spośród dokumentów księgowych, które mają być kontrolowane. Polega ono na minimalizacji kosztów obserwacji i korekty dokumentów w próbach losowanych z warstw przy ustalonym ryzyku przyjęcia nieprawidłowego sprawozdania księgowego oraz ryzyku odrzucenia prawidłowego sprawozdania księgowego. Dodajmy, że problem audytu finansowego jest traktowany w kontekście weryfikacji odpowiednio sformułowanych hipotez statystycznych. Zamiar ten zrealizowano za pomocą odpowiednich metod zapożyczonych z teorii statystyki matematycznej, w szczególności adaptowano w tym celu znane metody optymalizacji rozmiarów prób. Wynikiem pracy jest propozycja procedury optymalnego ustalania rozmiarów prób losowanych z warstw. Jej działanie zilustrowano przykładem. W konkluzji można stwierdzić, że zaproponowana w pracy metoda optymalizacji rozmiaru próby warstwowej może być użyta w audycie finansowym, ponieważ uwzględni obok kosztów badania także ryzyko przyjęcia nieprawidłowego sprawozdania księgowego oraz ryzyko odrzucenia prawidłowego sprawozdania księgowego.

Summary

On optimization of stratified sample size for substantive audit procedure

The main purpose of the paper is to construct and solve the optimization problem of determining stratified sample size in audit sampling. The size is evaluated in such a way that under fixed risk of incorrect (erroneous) acceptance and fixed risk of incorrect rejection the auditing costs are minimized. It should be noted that the considered audit problem is treated as the task of testing appropriately formulated statistical hypotheses. In general the problem was solved by means of mathematical statistics methods. Particularly, sample size optimization methods well known in survey sampling were adapted. The optimal sample allocation algorithm is the main result of the paper. An example of sample size optimization is presented,

as well. In conclusion, the proposed optimization method of the stratified sample evaluation may be useful in finance auditing, because it incorporates assessment of two risks: erroneous rejection and erroneous acceptance.

Wykorzystanie teorii instytucjonalnej w badaniach z zakresu rachunkowości zarządczej

Ewelina Zarzycka

Streszczenie

Opracowana ponad 100 lat temu teoria instytucjonalizmu przeżywa obecnie swój renesans, znajdując zastosowanie w wielu dziedzinach nauki. Koncepcja ta znalazła również szerokie zastosowanie w badaniach z zakresu rachunkowości zarządczej, w szczególności w obszarze dotyczącym pomiaru dokonań i zmian zachodzących w systemach rachunkowości zarządczej. Lata 90. ubiegłego wieku oraz pierwsza dekada obecnego stulecia to okres, w którym pojawiło się najwięcej prac poszukujących odpowiedzi na postawione pytania badawcze na podstawie klasycznej teorii instytucjonalnej, ale także neoinstytucjonalizmu i instytucjonalizmu socjologicznego. Celem artykułu jest przybliżenie istoty instytucjonalizmu, ze wskazaniem etapów jego rozwoju, jak również określenie roli, jaką ta koncepcja odgrywa w badaniach nad istotą i naturą rachunkowości zarządczej. W pracy omówiono wybrane badania, w których jest stosowana koncepcja instytucjonalizmu, oraz problemy związane z jej zastosowaniem.

Summary

Institutional theory and its application in management accounting research

The theory of institutionalism, which was developed over 100 years ago, is currently undergoing a renaissance, finding application in many fields of science. The above mentioned theory is actually widely applied in management accounting researches, mainly in the field of performance measurement and management accounting change. Especially from the end of the twentieth century to the first decade of the twenty-first century there was an abundance of research based on the classical theory of institutional, New Institutional Economy, and sociological institutionalism. The aim of this paper is to present the essence of institutionalism, indicating the stages of its development and the role that this concept plays in the study of the nature of management accounting. The paper presents selected examples of studies that have used the concept of institutionalism and the problems associated with its use.

Z historii rachunkowości

Zasady inwentaryzowania i bilansowania w dwudziestoleciu międzywojennym w Polsce – zarys problemu

Aleksandra Banaszkiwicz

Streszczenie

Lata trzydzieste ubiegłego stulecia były niezwykle ważnym okresem w historii polskiej rachunkowości. Sformułowane w okresie międzywojennym pojęcia, zasady i metody rachunkowości, zwłaszcza dotyczące składników majątkowych, są nadal aktualne, przy czym zarówno stosowane wtedy regulacje prawne, jak i powstały dorobek naukowy polskich teoretyków rachunkowości nie są w pełni poznane ani właściwie ocenione. Celem artykułu jest prezentacja dorobku polskich teoretyków rachunkowości okresu międzywojennego w zakresie bilansownawstwa. W pierwszej jego części został zarysowany stan rachun-

kowości w latach 1918–1939 ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju bilansoznawstwa w tamtym okresie oraz opracowanych przez naukowców definicji księgowości kupieckiej i rachunkowości. W następnej części opracowania przedstawiono założenia teoretyczne dotyczące budowy bilansu oraz praktyczne reguły tworzenia inwentarza. Najwięcej uwagi poświęcono Kodeksowi handlowemu z 1934 r., który regulował sprawozdawczość finansową od strony prawnej.

Summary

The balance sheet theory and regulations in Poland in the interwar period

The 1930s represent a very important period in the history of Polish accounting. The concepts, principles and methods of accounting formulated during the interwar period, especially those relating to the balance sheet, are still relevant and are used in present-day accounting practice. The achievements of Polish accounting theorists of that period as well as legal regulation of accounting used at that time have not, as yet, been fully appreciated and properly evaluated. The purpose of this article is to highlight the achievements of Polish accounting theorists of the interwar period in the field of construction of the balance sheet. The first part outlines the state of accounting in Poland in 1918–1939, with a particular focus on the development of the balance sheet theory and elaboration of definitions of commercial bookkeeping and accounting. The next section presents the theoretical foundations for construction of the balance sheet and practical rules of inventorying. Most attention has been devoted to the Commercial Code of 1934, which regulated financial reporting from the legal perspective.